

Migranten terugsturen naar Libië? Inhumaan, ineffectief en mogelijk contraproductief

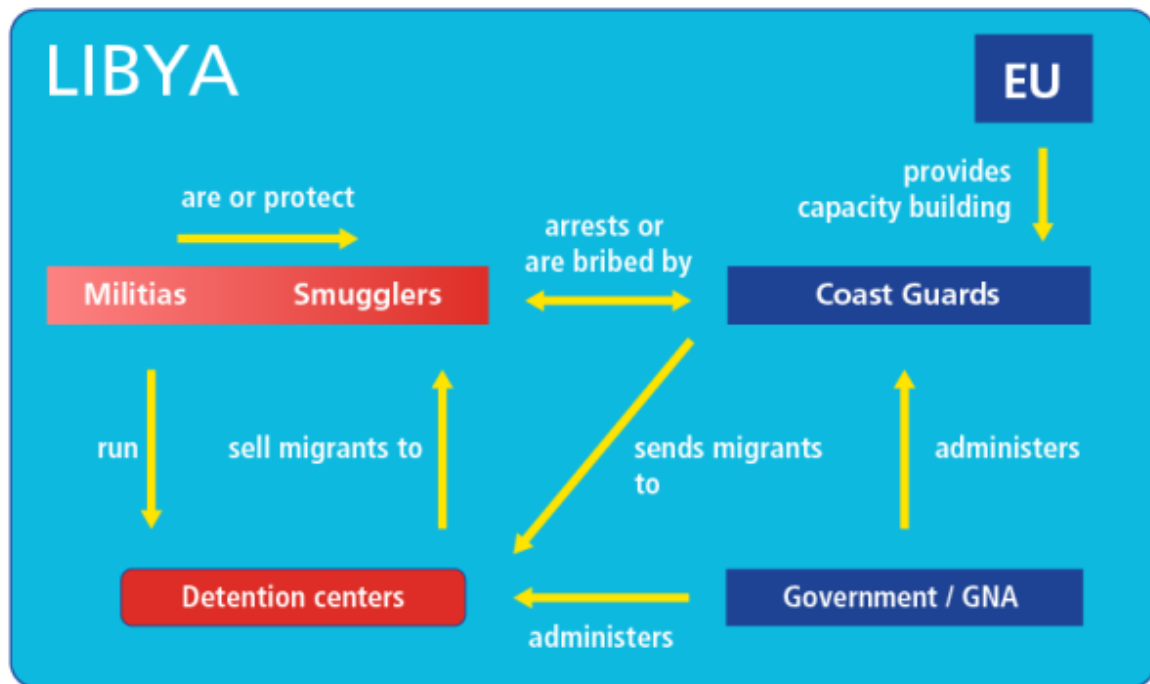
Floor El Kamouni-Janssen en Fransje Molenaar, Research Fellows bij Instituut Clingendael

Na het 'succes' van de EU-Turkije deal – die resulteerde in een sterke daling van het aantal vluchtelingen en migranten dat vanuit Turkije Europa probeert te bereiken maar eveneens leidde tot het gevangen zetten van grote groepen mensen in Griekenland – [rapporteerde de Volkskrant afgelopen donderdag](#) dat EU-voorzitter Malta haar pijlen nu op Libië heeft gericht om tot een zelfde soort overeenkomst te komen. In plaats van de noodzakelijke interne hervormingen van het Europese asielsysteem, vormt deze nieuwste stap in de Europese migratiepolitiek een schietgebedje zonder enige visie of realiteitszin. Libië is namelijk geen Turkije en het is een grove misvatting dat samenwerking met de internationaal erkende regering van Libië, de Government of National Accord (GNA), een effectieve oplossing is om mensensmokkel tegen te gaan en het aantal migranten dat de oversteek waagt terug te dringen.

In de eerste plaats is dit het geval omdat de GNA, sinds maart 2016 gezeteld in de Libische hoofdstad Tripoli, noch effectieve controle heeft over grote delen van het land noch het vertrouwen geniet van de belangrijkste interne politieke spelers. In Libië ligt de werkelijke macht bij de talloze milities die een intern gewapend conflict uitvechten. Illustratief voor de zwakte van de GNA is bijvoorbeeld dat de GNA haar aankomst in Tripoli geheim hield uit angst voor geweld, en het feit dat GNA-premier Serraj in al die maanden sinds zijn aantreden de hoofdstad nog nooit heeft verlaten uit veiligheidsoverwegingen. Als de *straw puppet* die het is, zal de GNA geen enkele echte vorm van dreiging of consequenties aan het handelen van mensensmokkelaars kunnen verbinden.

Ten tweede is de politiek van Libië sterk gemilitariseerd: de GNA leunt op machtige milities voor bescherming, en vraagt hen om namens de staat de openbare orde te handhaven. Dit geldt ook voor de detentiecentra waar migranten die illegaal in Libië verblijven of die onderschept worden in Libische territoriale wateren vaak worden vastgezet. Over deze detentiecentra – meestal leegstaande loodsen zonder enige faciliteiten - berichtten Amnesty International en Artsen zonder Grenzen al eerder dat er maar weinig plekken ter wereld zijn waar mensen in zulke erbarmelijke omstandigheden worden vastgehouden. Daarnaast laat ons onderzoek zien dat de milities die namens of onafhankelijke van de GNA de detentiecentra bewaken samenwerken met mensensmokkelaars. Smokkelaars kopen gedetineerden van de bewakers om ze vervolgens (weer opnieuw) op boten naar Europa te dwingen. Een vicieuze cirkel dreigt.

Ten derde is de winst voor de gewapende groepen die betrokken zijn bij het 'management' van migranten vaak tweeledig. Allereerst vormen migranten een belangrijke bron van inkomsten. Migrant verlaten een detentiecentrum alleen wanneer hun familie hen vrijkoopt, wanneer ze hun uitkoopsom zelf hebben opgehoest via dwangarbeid, wanneer een smokkelnetwerk migranten opkoopt, of wanneer de migrant komt te overlijden. Ook de kustwacht pikt een aardig graantje mee door migranten en smokkelaars tegen betaling vrije doorgang te verlenen. Het huidige EU plan houdt de criminalisering van migranten die in Libië verblijven in stand – en draagt daardoor bij aan dit verdienmodel. Daarnaast stelt de criminalisering van migranten milities in staat om hun macht verder te consolideren doordat hun hulp nodig is bij het bewaken van de detentiecentra. Het bestendigen van de positie van deze milities draagt niet bij aan het oplossen van het interne conflict dat Libië al jaren in zijn greep houdt en dat functioneert als een sterke push factor die migranten die nooit van plan waren naar Europa te komen toch de zee op jaagt.

Source: 'Only God can stop the smugglers. Understanding human smuggling networks in Libya' (the Clingendael Institute, January 2017).

Europese leiders moeten zich twee dingen realiseren: ten eerste dat de GNA geen neutrale actor is in de migratiekwestie – zoals er in Libië vrijwel geen neutrale actoren te vinden zijn. Samenwerking met één van de Libische regeringen buiten een intern vredesproces om zal het interne conflict mogelijk alleen maar verlengen en daarbij nog meer migranten Libië uit duwen. Ten tweede legt het voorgestelde plan mensensmokkelaars geen strobreed in de weg. Zij opereren met medeweten (en ook met de medewerking) van de autoriteiten en lokale militias. Migranten in Libië zijn handelswaar. Het terugsturen van migranten zal het verdienmodel van smokkelaars dus niet vernietigen; het zal de ellende voor migranten alleen maar vergroten. Tenzij er een omvattend plan komt voor de humane opvang van migranten in en uit Libië, zal iedere migrant die weer voet zet op Libische bodem een reëel risico lopen op uitbuiting, marteling, verkrachting en de dood.